

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/3 2026 s. 890-906, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK ÖZETLEME STRATEJİLERİ
EĞİTİMİNİN ÖZETLEME BAŞARISINA, ÖZETLEME ÖZ YETERLİK ALGISINA
VE ÖZETLEME TUTUMUNA ETKİSİ***

Gökhan ARI**

İlkay AKAY***

Geliş Tarihi: 26 Eylül 2025

Kabul Tarihi: 27 Ocak 2026

Öz

Alan yazınında öğrencilerin özetleme kabiliyetlerinin yetersiz düzeyde olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte özetleme stratejilerinin öğretimi önem kazanmıştır ve farklı özetleme stratejileri ön plana çıkmıştır. Araştırmanın amacı, ortaokul 7. sınıf öğrencilerine özetleme stratejilerinin öğretiminin özetleme başarısına, özetleme öz yeterlik algısına ve özetleme tutumuna etkisine bakmaktır. Araştırma 106 ortaokul öğrencisiyle (7. Sınıf) yürütülmüştür. Araştırmada kontrol gruplu ön test- son test yarı deneysel desen kullanılmıştır. Uygulama öncesinde grupların denk olduğu görülmüştür. Bu sebeple parametrik testlerden bağımlı değişkenler t-testi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği”, “Özetleme Öz Yeterlik Algı Ölçeği”, “Özetleme Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler SPSS’te analiz edilmiştir. Sonuçlara göre deney grubu kontrol grubuna göre özetleme başarısında anlamlı fark elde ederken özetleme öz yeterlik algısında ve özetleme tutumunda gelişme göstermesine rağmen anlamlı bir farklılık elde edememiştir. Özetleme eğitiminde strateji öğretimi göz ardı edilmemeli, özetleme öz yeterlik algısının ve özetleme tutumunun olumlu yönde gelişmesi için öğrencilerin sistematik olarak özetleme becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükleri: Özetleme, özetleme stratejileri, özetleme başarısı, özetleme öz yeterlik algısı, özetleme tutumu.

* Bu araştırmada, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurul Başkanlığının 03/05/2024 tarihli toplantısında alınan 2024/04 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

** Prof. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Bölümü, gokhanari@uludag.edu.tr, ROR ID: [03tg3eb07](https://orcid.org/03tg3eb07).

*** Öğretmen; Millî Eğitim Bakanlığı, akayilkays@hotmail.com, ROR ID: [00jga9g46](https://orcid.org/00jga9g46).

**THE EFFECT OF SUMMARIZING STRATEGIES TRAINING FOR
SECONDARY SCHOOL STUDENTS ON SUMMARIZING
ACHIEVEMENT, SUMMARIZING SELF-EFFICACY PERCEPTION
AND SUMMARIZING ATTITUDE**

Abstract

The literature emphasizes that students' summarizing abilities are inadequate. However, teaching summarizing strategies has gained importance, and different summarizing strategies have come to the fore. The study aimed to examine the effects of teaching summarizing strategies to 7th-grade middle school students on their summarizing success, perception of their self-efficacy for summarizing, and attitude towards summarizing. The study was conducted with 106 middle school students (7th grade). A pretest-posttest quasi-experimental design with a control group was used in the study. It was observed that the groups were equivalent before the application. Therefore, the dependent variable t-test was used as a parametric test. The "Summarizing Strategies Rating Scale", the "Summarizing Self-Efficacy Perception Scale" and the "Summarizing Attitude Scale" were used as data collection tools. Data were analyzed using SPSS. The results showed that the experimental group achieved a significant difference compared to the control group in summarizing success, while despite improvements in their self-efficacy perception and attitude towards summarizing, no significant difference was observed. Strategy instruction should not be ignored in summarization education; students' summarizing skills should be systematically developed in order to develop their self-efficacy perception and attitude towards summarizing positively.

Keywords: Summarization, summarization strategies, summarization success, summarization self-efficacy perception, summarization attitude.

Giriş

Anahtar kelimeleri bulup takip etme; konu, ana düşünce ve yardımcı düşünceleri belirleme; özetleme, yeniden anlatma ve metnin yapısını çıkarma gibi stratejik eylemler, öğrencilerin dinlediği veya okuduğu metinde bilgiyi yapılandırmalarını sağlar. Başka bir ifadeyle okuyucular, anlam kurmak için küçük ölçekli yapıları çözümleyip büyük yapıya ulaşmaya (Van Dijk ve Kintsch, 1983), kendi öğrenme tarzları (ön bilgi, anlama stratejileri, değerlendirme ölçütleri vs.) ile şemalar oluşturmaya çalışırlar. Böylece metni anlamak için bir çaba sarf ederken aynı zamanda bilgiyi şekillendirerek bir anlatım da gerçekleştirmiş olurlar. Bu noktada özetleme; anlamının ve anlatmanın bir göstergesi olarak önemli görülen bir beceri olarak öne çıkmaktadır. Alt ve üst düzey işlemler gerektiren özetleme, sadece metinleri anlamayı değil, aynı zamanda akademik açıdan başarılı olmayı da etkileyen hem bir strateji hem de üretici bir beceri olarak görülebilir.

Farklı dijital metin türlerinin olduğu günümüzde hızlı ve yoğun metin üretimi, anlamının da hızlı olmasını gerektirdiğinden makine ya da yapay zekâ öğrenmesiyle otomatik metin özetleme programlarına ihtiyaç duyulmuş ve bu yönde ilerleme kat edilmiştir. Bu durum aslında insan zihninin anlamayı gerçekleştirmek için özetlemeye ve / veya özete ihtiyaç duyduğunun göstergesi sayılabilir.

Metni anlama ve üretme süreçlerini açıklayan bir çerçeve sunan Kintsch ve Van Dijk (1978) bilişsel olarak metni anlamayı sağlayan ve özetlemeyi de içeren işlemlere yönelik bir model ortaya koymuştur. Bu model özet metni üretmek için kaynak metne silme (gereksiz

yüklerden kurtarma), genelleme (genel kavramlarla soyutlaştırma) ve yeniden yapılandırma (genellemeleri bütünleştirme) işlemlerinin uygulanmasını önerir. Bu işlemler özetleme eyleminin temel çerçevesini oluşturmaktadır (Bulut ve Akyol, 2014; Çetin ve Bulut, 2020; Çetinkaya vd., 2020; İpek ve Ensar, 2022; Karadağ, 2019; Ülper ve Arıca Akkök, 2010; Westby vd., 2010). Bu temel işlemler önemli bilgileri seçmeyi, bağlantı kurmayı, ana fikri belirlemeyi, anlamı korumayı, tutarlı bir şekilde bilgiyi yapılandırarak yeniden ifade etmeyi; sonuç olarak metni kısaltmayı gerektirir.

Önceki bazı araştırmalarda öğrencilerin özetleme becerilerinin zayıf olduğu (Çıkrıkçı, 2008; Karatay ve Okur, 2012; Karatay vd. 2013); kısaltmayı uygun şekilde yapamama, önemli bilgiyi seçememe, kaynak metindeki bilgiyi olduğu gibi alıntılama yani kendi ifadesiyle yazmama, metin dışı bilgi ekleme (Aktaş ve Bayram, 2017; Çıkrıkçı, 2008; Çelik, 2023; Özçakmak, 2015; Sulak ve Arslan, 2017) gibi önemli özetleme hataları yaptıkları tespit edilmiştir. Bu hataların sebebi olarak öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin özetleme konusundaki yetersizlikleri (Bulut, 2013; Çelik, 2023; Özçakmak, 2015; Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2011), ortaokulda özetleme deneyiminin gerekli düzeyde kazandırılmaması, strateji öğretiminin yeterli ve özenli verilememesi veya öğrencilerin özetlemeye ilişkin bilişsel ve duyuşsal birtakım özelliklerini geliştirmeye açık yönleri gösterilebilir. Bunlara ek olarak Türkçe ders kitaplarında özetleme kazanımlarını gerçekleştirmeye yönelik etkinliklerin sığ ve rastgele olması (Ateş, 2023; Deniz vd., 2019; Dilidüzgün, 2013; Karadağ, 2019; Kaya ve Kurudayıoğlu, 2023; Ülper, 2011), dolaylı olarak öğrencilerin özetlemeyle ortaokuldan önce karşılaşmamaları (Fidan ve Gerçek, 2017; Karatay vd., 2013; Kaya ve Kurudayıoğlu, 2023), yani özetlemeyi geç deneyimlemeleri, bu becerinin gelişimine görece engel teşkil eden unsurlar olarak öne çıkabilir. Şöyle ki, ilkökul ana dili dersine ilişkin olarak 2005 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (1-5. Sınıflar) özetleme ile ilgili kazanım yer alırken 2015 ve 2017 yıllarındaki programlardan çıkarılmıştır. Dolayısıyla 2024 yılı İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (1, 2, 3 ve 4. Sınıflar) kadar -en azından resmî olarak- öğrencilerin ilkökulda özetleme becerisiyle ilgili deneyim kazanamadıkları söylenebilir. Bir başka ifadeyle özetlemeyi ortaokulda öğrenmeye başladıkları söylenebilir. Öte yandan öğrencilere ödev olarak verilen kitap okuma özetlerinin (Soysal, 2006) öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal açıdan özetlemeye yönelik tutumlarını olumsuz etkilediği öne sürülebilir.

Öz düzenleme, öğrenme stratejileri, motivasyon ve tutum gibi pek çok kavramla ilişkisi olan öz yeterlik (Bandura ve Wood, 1989; Schunk ve DiBenedetto, 2021) bireyleri sadece başkalarıyla rekabet etmesi için değil, aynı zamanda kendi içsel başarı duygularını güçlendirme noktasında motive etmektedir (Bandura 1995). Yüksek öz yeterlik düzeyleri; yüksek hedef belirleme, öğrenme stratejilerini daha fazla kullanma ve kaygının düşük olması gibi birçok olumlu çıktı sağlar (Bahçıvan ve Çetinkaya, 2021, s. 139). Öz yeterliği düşük bireyler ise olaylarla baş edememekte, umutsuz olmakta, problemler karşısında kendilerini yetersiz bulmakta, başarısız oldukları bir denemenin ardından tekrar denemekten kaçınmakta, yaptıkları işlerde kendi gayretlerinin sonucu değiştirmeyeceğine inanmaktadırlar (Korkmaz, 2018, s. 257). Bu bağlamda özetleme öz yeterliği öğrencinin bir metni anlayıp (konu, ana fikir, yardımcı fikirleri belirleme, metnin yapısını çözümleme ve bunlar arasında bağlantılar kurma vs.) özetleme stratejilerini işe koşarak özet yazmanın zor bir şey olduğu düşüncesine kapılmadan özetleyebilmesini kapsamaktadır.

Öz yeterlik gibi bireyin yaşantılarından etkilenen daha çok duyuşsal ve bilişsel boyutu olan tutum da öğrencinin davranışlarını etkileyen, uzun zaman diliminde değişip şekillenebilen önemli bir kavramdır. Bu kavram kişiye özgüdür, yaşantılara dayalı olarak oluşur; davranışın kendisi değil, ortaya konacak davranışa zemin hazırlayan ve bilişsel, psikolojik boyutları olan, kolayca değişmeyen ve değişimi uzun zaman alan bir kavramdır (Smith, 1971, s. 82). Olumlu tutuma sahip öğrenciler öğrenme faaliyetlerinde daha ilgili ve istekliken olumsuz tutum besleyen öğrenciler başarısız oldukları gibi geleceğe dönük olarak başarabilme isteklerini de kaybedebilirler. Özetlemenin anlama ve anlatma becerileri üzerindeki etkisini ve önemini kavrayan bir öğrencinin özetleme becerisini geliştirmeye karşı olumlu bir tutum sergileyerek özetlemeye daha istekli yaklaşması beklenebilir.

Okuduğunu anlama stratejisi olarak özetlemenin öğrencilerin başarıları üzerindeki etkisini araştıran sınırlı deneysel çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda temel bulgu sonucu farklı öğretim kademelerinde özetleme eğitimi verilen öğrenci gruplarının (deney), eğitim verilmeyen öğrenci gruplarından (kontrol) daha başarılı özet metinler ürettiği yönündedir (Aydın, 2024; Çelik ve Doğan, 2024; Özbay ve Seferoğlu, 2023; Ülper ve Arıca Akkök, 2010; Westby vd., 2010). Tarama çalışmalarında ise öğrencilerin genel olarak özetlerinde birtakım sıkıntılar ve yetersizlikler (Aktaş ve Bayram, 2017; Aydın, 2024; Chen ve Su, 2012; Çıkrıkçı, 2008; Deneme, 2009; Eyüp vd., 2012; Karatay ve Okur, 2012; Kula, 2018; Sulak ve Arslan, 2017) olduğu belirtilmektedir.

Bu çalışmalarda öneriler özetleme eğitiminin yeterince verilmediğini ortaya koymakla birlikte özellikle ortaokullarda özetleme eğitiminin verilmesi gerektiğini dile getirilmektedir. Bunlara ek olarak öğrencilerin hikâye türündeki metinleri özetleme başarıları ile özetleme stratejilerini kullanma becerileri arasında bir ilişkinin bulunması (Çetinkaya vd., 2020) hikâye metinlerini özetleme başarıları ile özetleme tutum ve öz yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olması (Bahçıvan ve Çetinkaya, 2021) özetlemede bilişsel ve duyuşsal özelliklerin önemini ortaya koymaktadır. Bulut (2017), yaptığı araştırmada özetleme başarıları ile özetlemeye yönelik öz yeterlik ve tutum ilişkilerinin bilgilendirici metinler üzerinden de yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Öğrenciler için hikâye edici metinlerin daha kolay özetlendiği buna karşın bilgilendirici metinleri özetlemenin daha zor olduğu ifade edilmektedir (s. 284). Bu çalışma hem alan yazınında özetlemenin duyuşsal yönüne vurgu yapan araştırmaları desteklemeyi hem de özetleme becerisi açısından bilgilendirici metinler üzerinde çalışmayı mümkün kıldığı için önem taşımaktadır.

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerine yönelik özetleme stratejileri öğretiminin özetleme başarılarına, özetleme öz yeterlik algısına ve özetleme tutumuna etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda şu soruların cevapları aranmıştır:

1. Deney grubundaki öğrencilerin özetleme stratejileri eğitimi uygulamaların öncesi ve sonrasında özetleme başarıları, öz yeterlik algıları ve tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Kontrol grubundaki öğrencilerin özetleme başarıları, özetleme öz yeterlik algıları ve özetleme tutumları ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Deney grubu ve kontrol grubu arasından özetleme başarıları, özetleme öz yeterlik algıları, özetleme tutumları ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Yöntem

Özetleme stratejisi öğretiminin özetleme başarıları, özetleme öz yeterlik algısı ve özetleme tutumu üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada kontrol gruplu ön test- son test yarı deneysel desen kullanılmıştır. Bu araştırma modeli neden-sonuç ilişkisini belirlemek amacıyla doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelidir (Karasar, 2005). Yani kontrol gruplu ön test- son test yarı deneysel desendir. Bu grupların deneysel işlem öncesi grup denkleğinin sağlanması ve ön test - son test sonuçlarının bu duruma göre yorumlanması beklenmektedir. Araştırmada kullanılan deneysel desen Tablo 1’de gösterilmiştir. Deney grubuna özetleme stratejisi öğretimi yapılırken kontrol grubu Türkçe Dersi Öğretim Programında var olan içeriğe uygun olarak deneysel işleme dâhil edilmiştir.

Tablo 1: Araştırmada Kullanılan Deneysel Desen Modeli

Gruplar	Katılımcı Sayısı	Ön Test	Özetleme Strateji Öğretimi	Son Test
Deney Grubu	53	✓	✓	✓
Kontrol Grubu	53	✓	X	✓

2.1. Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubu 2023-2024 eğitim öğretim yılından Düzce ilinin Merkez ilçesine bağlı bir devlet okulunda eğitim gören 106 ortaokul 7. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem grubu deneysel işlem öncesi ön testte grup denkleğine göre belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği”, “Özetleme Öz Yeterlik Algı Ölçeği”, “Özetleme Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeklerin araştırmada kullanılması için gerekli izin işlemleri e-posta yoluyla alınmıştır.

Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği: Özçakmak (2015), tarafından geliştirilmiştir (s. 168). Bu puanlama ölçeğinde toplam 8 alt başlık bulunmaktadır: Başlık Yazma, Bakış Açısını Doğru Kullanma, Anlatım Kipini Doğru Kullanma, Önemli Bilgiyi Seçme, Önemsiz Bilgiyi Silme, Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme, Tutarlı Yazma, Kısaltma (Özçakmak, 2015). Özetleme stratejilerinin nasıl puanlanacağına ilişkin ölçütler, özetleme stratejileri ve ölçüt özetler göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Puanlama ölçütleri uzman görüşüne sunulmuş uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlardan yapılan dönüş doğrultusundan ölçek son hâlini almıştır. Puanlamada kullanılan ifadeler üzerinde değişiklikler yapılarak ölçeğe son hâli verilmiştir (Özçakmak, 2015, s. 80). Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği Özçakmak (2015) tarafından yapılan araştırmayla özetleme stratejilerinin öğretiminde etkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu sebeple ilgili ölçek bu araştırmada tercih edilmiştir. Ölçekte yer alan özetleme stratejilerine aşağıda değinilmiştir:

Başlık Yazma Stratejisi: Metnin başlığı metnin konusu ve ana fikriyle ilgili ipuçları verir. Bu sebeple özetleme yapılan metinde başlığın korunması esas alınır. Yani öğrenci bir metinden özet çıkaracaksa metni başlığını olduğu şekliyle kullanmalıdır. Başlıktan ekleme veya çıkarma yapılmamalıdır.

Bakış Açısını Doğru Kullanma Stratejisi: Her metnin bir bakış açısı vardır. Dolayısıyla tekil, çoğul, hâkim gibi bakış açılarına bakılarak metnin hangi bakış açısıyla yazıldığı tespit edilir. Bu tespit özetleme için önemlidir. Ancak başlıkta olduğu gibi metinde verilen başlık olduğu gibi alınmaz. Alan yazınında özetleme yaparken hâkim bakış açısının kullanılması gerektiği ifade edilmektedir.

Anlatım Kipini Doğru Kullanma: Özetlemede kullanılacak kip konusunda bir zorunluluk olmasa da özeti yazan kişinin metne daha geniş bir açıyla yaklaşması beklenir. Dolayısıyla metnin bütün zamanları kapsayıcı şekilde özetlenmesi daha doğru olacaktır. Böylece metinde birden fazla zaman yer alacağına tek bir zaman yer alır. Alan yazınına göre bu zaman ise geniş zamandır.

Önemli Bilgiyi Seçme: Özetlemede önemli hususlardan birisi de önemli bilgileri önemsiz bilgilerden ayırt etmedir. Bu ayırım yapılırken metnin konusu ve ana fikri ortaya çıkarılır. Konu veya ana fikir ile ilişkili önemli bilgiler metnin iskeletini oluşturur. Dolayısıyla önemli bilgiler seçildiğinde metnin geneli ana fikir temelinde ele alınır. Böylece özetleme yapmak daha olanaklı ve kolay hâle gelir.

Önemsiz Bilgiyi Silme: Önemli bilgiyi seçme kadar önemsiz bilgiyi silme de metnin kısaltılması bakımından önemlidir. Metindeki detayları arındırıp esas metne ulaşmak için önemsiz bilgiler ayırt edilmelidir, özet metne alınmamalıdır. Aksi hâlde metnin ana fikrinin anlaşılması güçleşir.

Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme: Özetleme sırasında önemli stratejilerden birisi de metin dışı bilgiyi metne yerleştirmemedir. Gerçek metinde yer almayan hiçbir bilginin özet metinde olmamasıdır. Özeti yapan kişi metinle ilgili yorum ve düşüncelerini metne dâhil etmemelidir. Aksi hâlde konunun merkezi kayabilir veya ana fikri yanlış tespit edilir.

Tutarlı Yazma: Özet metin ile gerçek metnin birbiriyle tutarlı olması önemlidir. Metinde yer alan fikirlerin birbiriyle örtüşmesi, çelişkili ifadelerin, olayların yer almaması, gereksiz tekrarların olmaması özeti tutarlı yazmanın yollarındandır. Tutarlılık olmazsa özet, gerçek metni yansıtmakta yetersiz kalır.

Kısaltma: Gerçek metinden daha kısa olan, metne dair önemli bilgiler barındıran stratejidir. Gerçek metnin başından, ortasından ve sonundan cümleler alarak kısaltma yapılmaz. Kısaltma özeti yazanın kendi cümleleriyle yapılır. Metnin dört bir oranında kısaltılması uygun bir oran olarak görülmektedir (Özçakmak, 2015).

Özetleme Öz Yeterlik Algı Ölçeği: Ölçek Çetinkaya ve Dikici (2023) tarafından geliştirilmiştir. Özet Yazma ve Özetleme Amaçlı Okuma boyutlarından oluşan ölçekte toplam 14 madde vardır. Ölçek 5’li likert şeklindedir, ölçeğin faktör analizi yapılmıştır. Güvenirliği ortaya koymak için ise iç tutarlık kat sayısına bakılmıştır (Çetinkaya ve Dikici, 2023). Birinci alt boyut için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.832, ikinci alt boyut için ise Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.756 bulunurken ölçeğin tamamı için ise Cronbach alfa güvenirlik

katsayısı 0.860 belirlenmiştir (Çetinkaya ve Dikici, 2023). Değerlerden de anlaşıldığı üzere geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

Özetleme Tutum Ölçeği: Çetinkaya ve Polat Demir (2017) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 27 madde vardır. Ölçek 5’li likert şeklinde ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Güvenirliği ortaya koymak için ölçeğin iç tutarlık kat sayısına bakılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca Cronbach alfa güvenirlilik kat sayısına da bakılmıştır. Yapılan güvenirlilik analizi sonucunda ilk boyutta iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı 0.901, ikinci boyutta ise iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı 0.903 bulunurken ölçeğin tamamına ilişkin güvenirlilik katsayısı ise 0.931 şeklinde bulunmuştur (Çetinkaya ve Polat Demir, 2017). Değerlerden de anlaşıldığı üzere geçerli ve güvenilir bir ölçektir. Alan yazınında farklı çalışmalarda kullanılmıştır.

3. Verilerin Toplanması ve Deneysel İşlem Süreci

Deney ve kontrol gruplarını oluşturacak öğrenciler belirlendikten sonra grup denliğini ortaya çıkarmak için ön test uygulaması yapılmıştır. Bu ön test uygulamasında 53 öğrenci deney grubu, 53 öğrenci de kontrol grubu olmak üzere toplam 106 öğrencinin özetleme başarısını ölçek için “Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen özetler ölçüt özete göre puanlanmış ve sonuçlar SPSS programında analiz edilmiştir. Bu analizlere göre grupların deney uygulaması öncesinde eşit şartlar altında uygulamaya başladığı anlaşılmıştır. Özetleme başarısı açısından grup denkliği sağlandıktan sonra araştırmada kullanılacak diğer ölçekler (özetleme öz yeterlik algısı ölçeği ve özetleme tutum ölçeği) ön test olarak uygulanmıştır.

Özçakmak (2015) tarafından geliştirilen Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği’nde yer alan sekiz strateji haftalara bölünerek deney grubuna öğretilmiştir. İlk hafta “Başlık Yazma, Bakış Açısını Doğru Kullanma, Anlatım Kipini Doğru Kullanma” stratejileri örnek özetler üzerinden öğretilmiş ardından belirlenen metinler ile öğrencilere bu stratejileri kapsayan bir özet yazdırılmıştır. İkinci haftada “Önemli Bilgiyi Seçme, Önemsiz Bilgiyi Silme, Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme” stratejileri örnek özetler üzerinden öğretilmiştir. Yine ilk haftada olduğu gibi bu üç stratejiyi kapsayan bir özet yazmaları istenmiştir. Ancak öğrencilerden önceki haftada öğrendikleri üç özetleme stratejisini de oluşturacakları özete yansıtmaları istenmiştir. Son haftada ise “Tutarlı Yazma ve Kısaltma” stratejileri örnek özetler üzerinden öğretilmiştir. İlk iki haftada olduğu üzere öğretilen diğer stratejilerle birlikte son iki stratejiyi de içeren bir özet yazmaları istenmiştir. Deney grubuna her üç strateji öğretiminden sonra birer tane metin özeti yazdırılmıştır. Böylece deneysel işlem süresi boyunca öğrencilere toplam üç metin özetleme çalışması yaptırılmıştır.

Uygulama esnasında kullanılan metinler, üç alan uzmanına (öğretmen, doktor araştırma görevlisi, uzman öğretmen) danışılarak belirlenmiştir. Alan uzmanları kullanılan metinlerin araştırmaya uygun olup olmadığını öğrencilerin yaş seviyelerine, özetleme eğitimi için kullanılabilirliğine, içerik ve üsluba göre puanlamışlardır. Araştırmacı tarafından en yüksek puanı alan metinler tercih edilmiştir. Ölçüt özetler ise yine aynı alan uzmanlarına danışılarak oluşturulmuştur. Özetleme stratejisi öğretimi tamamlandıktan sonra son test uygulaması yapılmıştır. Son test uygulamasında ön testte kullanılan metin her iki gruba tekrar uygulanmış, özet metinler elde edilmiştir. Ardından diğer ölçekler (özetleme öz yeterlik algısı ölçeği ve

özetleme tutum ölçeği) son test olarak uygulanıp araştırmanın veri toplama bölümü ve deneysel işlem süreci tamamlanmıştır.

4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada; 106 katılımcıya, 5’li likert tipinde 14 ifadeden oluşan Öz Yeterlilik Algı Ölçeği ve 5’li likert tipinde 27 ifadeden oluşan Tutum Ölçeği yöneltmiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen tüm veriler SPSS Statistics 27 paket programı aracılığıyla analiz edilmiş olup tüm analizlerde anlamlılık (p) değeri 0,05 olarak alınmış, p değerinin 0,05’ten küçük olduğu analiz bulgularında istatistiksel bir anlamlılık olduğu, aksi durumlarda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlılık olmadığı kabul edilmiştir.

Analiz sürecinde ilk olarak tanımlayıcı istatistiklere bakılmış, daha sonra ölçeklere normallik testleri yapılarak kullanılacak yöntemlerin parametrik veya non-parametrik olmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda uç değerler çıkartılmış ve sonraki süreçte ilişkisel analizler kapsamında fark testleri yapılmıştır.

4.1. Güvenirlik Analizi

Ölçeğin güvenirlilik testi bulguları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Güvenirlilik Bulguları

Ölçekler	Grup	Test	Cronbach’s Alpha (α)
Öz Yeterlilik Algı Ölçeği	Deney	Ön test	0,778
		Son test	0,889
	Kontrol	Ön test	0,854
		Son test	0,840
Tutum Ölçeği	Deney	Ön test	0,776
		Son test	0,828
	Kontrol	Ön test	0,901
		Son test	0,903

Tablo 2’ye göre “Öz yeterlilik Algı Ölçeği” için Cronbach’s Alpha (α) değerleri deney grubunda ön testte 0,778 değeri bulunmuştur. Son testte ise 0,889 bulunmuştur. Kontrol grubunda ise ön testte 0,854 ve son testte 0,840 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, ölçeğin iyi düzeyde güvenirliliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Tutum ölçeğine bakıldığında ise deney grubunda ön testte 0,776 değeri bulunmuştur. Son testte ise 0,828 değeri bulunmuştur. Kontrol grubunda ise ön testte 0,901 ve son testte 0,903 değerleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre her iki ölçek, deney grubunda iyi düzeyde ($0.7 \leq \alpha < 0.9$), kontrol grubunda ise mükemmel düzeyde ($\alpha \geq 0.9$) güvenirlilik göstermektedir (George ve Mallery, 2003; Tabachnick ve Fidell, 2013).

4.2. Normallik Testi

Ölçeğe verilen cevapların normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi için Normallik Testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3: Normallik Testi Bulguları

Ölçekler	Grup	Test	Kolmogorov-Smirnov	Shapiro Wilk	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
			p	p		
Öz Yeterlilik Algı Ölçeği	Deney	Ön test	0,200	0,556	-0,203	-0,566
		Son test	0,200	0,108	-0,111	-1,025
	Kontrol	Ön test	0,200	0,220	-0,263	-0,668
		Son test	0,018	0,050	-0,299	-0,914
Tutum Ölçeği	Deney	Ön test	0,200	0,646	-0,030	-0,616
		Son test	0,200	0,091	-0,417	-0,568
	Kontrol	Ön test	0,200	0,139	-0,358	-0,362
		Son test	0,113	0,016	-0,266	-0,771
Özetleme Başarısı	Deney	Ön test	0,014	0,097	-0,388	-0,391
		Son test	0,001	0,009	-0,351	-0,926
	Kontrol	Ön test	0,200	0,710	-0,065	-0,362
		Son test	0,200	0,376	-0,210	-0,638

Tablo 3'e göre Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri bazı alt gruplarda $p < 0.05$ değerleri göstermiş olsa da yalnızca bu test sonuçlarına göre karar verilmesi yanıltıcı olabilir. Bu gerekçe göz önüne alındığında dağılımın normal olup olmadığını değerlendirirken çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmıştır. Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından önerildiği gibi bu değerlerin -1.50 ile +1.50 arasında olması normal dağılım için kabul görülmektedir. Tablo 3'e bakıldığında tüm ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin söz konusu aralıkta olduğu görülmektedir. Tablo 3'e göre Öz yeterlilik Algı Ölçeği, Tutum Ölçeği, Özetleme Başarısı genel olarak normal dağılım göstermektedir. Bu sebeple analizlerde t-testi kullanılması uygun bulunmuştur.

5. Bulgular

Bu bölümde deney ve kontrol grubunun özetleme başarısı, özetleme öz yeterlik algısı ve özetleme tutumu ile ilgili bulgular ele alınacaktır. Bulgulara bakıldığında ölçeklerin ön test ve son test puanları ile karşılaştırmalar yapılmış olup ölçeklere verilen puanların normal dağıldığının görülmesi sebebiyle (bk. Tablo 3) tüm fark testlerinde parametrik yöntemler kullanılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ön-test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiş, bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön-test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçekler	Grup	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Öz Yeterlilik Algı Ölçeği Ön-test	Deney	53	3,449	0,444	-1,616	0,109
	Kontrol	53	3,623	0,646		
Tutum Ölçeği Ön-test	Deney	50	3,342	0,361	-0,045	0,965
	Kontrol	53	3,347	0,601		
Özetleme Başarısı Ön-test	Deney	52	46,308	12,404	0,447	0,656
	Kontrol	52	45,308	10,342		

Tablo 4'e göre Öz Yeterlilik Algı Ölçeği ön-test puanları açısından deney grubunun ve kontrol grubunun ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Yine Tutum Ölçeği ön-test puanlarında da deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Ayrıca Özetleme Başarısı ön-test puanları açısından da deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Tablo 4'e göre deney grubu ve kontrol grubu verileri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarının son-test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiş bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Deney ve Kontrol Gruplarının Son-test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçekler	Grup	n	$\bar{x}$	Ss	t	p
Öz Yeterlilik Algı	Deney	53	3,806	0,624	1,417	0,159
Ölçeği Son-test	Kontrol	53	3,633	0,629		
Tutum Ölçeği	Deney	50	3,476	0,476	1,139	0,258
Son-test	Kontrol	53	3,354	0,600		
Özetleme Başarısı	Deney	52	55,058	9,877	7,210	0,000
Son-test	Kontrol	52	44,692	9,007		

Tablo 5'e göre **Öz Yeterlilik Algı Ölçeği** son-test puanlarında deney grubunun ($\bar{x}=3,806$) kontrol grubuna ($\bar{x}=3,633$) göre daha yüksek bir ortalamaya sahiptir. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). **Tutum Ölçeği** son-test sonuçları da benzer şekilde deney ($\bar{x}=3,476$) ve kontrol ($\bar{x}=3,354$) grupları arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Buna karşın, **Özetleme Başarısı** son-test puanlarında deney grubunun ($\bar{x}=55,058$) kontrol grubuna ($\bar{x}=44,692$) nazaran anlamlı düzeyde daha yüksek bir başarı ortaya koymuştur ($p<0,05$).

6. Tartışma ve Sonuç

Özetleme bilginin zihinde tutulmasını ve metnin kavranarak anlaşılmasına katkı sağlar. Üst bilişsel stratejiler arasında yer alan özetleme, öğrencilerin zihinsel yeteneklerini güçlendirmekle birlikte öğrencinin okuduğu metnin yapısının fark etmesine, önemli fikirleri ayırt etmesine, metnin vermek istediği mesajı idrak ederken zamandan tasarruf etmesine katkıda bulunur (Bulut, 2013). Özetlemenin bu yönleri göz önüne alındığında öğrenciler için özellikle geliştirilmesi gereken, ihmal edilmemesi gereken bir beceri olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında yazma becerisinin doğal bir parçası olduğundan doğal olarak öğrencilerin zorlandığı bir beceridir. Ancak alan yazını incelendiğinde geliştirilebilir bir beceri olduğu ifade edilmektedir. Özetleme becerisini öğretebilmek için özetleme stratejileri kullanılmalıdır. Bu stratejiler öğrencilerin özetleme becerilerini anlayarak öğrenmelerine yardımcı olur.

Yapılan araştırmalarda ortaokul öğrencilerinin özetleme becerilerinin zayıf ya da orta düzeyde olduğu ortaya konmaktadır (Çıkrıkçı, 2008; Karatay ve Okur, 2012; Karatay vd. 2013; Susar Kırmızı ve Akkaya, 2011; Bahçivan ve Çetinkaya, 2021). Bunun sebepleri arasında strateji odaklı bir ders programı olmaması, öğretmenlerin dolayısıyla da öğrencilerin özetlemenin önemini yeterince kavrayamamış olması, yeterince geri dönüt verilememesi, Türkçe ders kitaplarında özetleme becerilerine yönelik etkinliklerin yetersiz olması (Fidan ve Gerçek, 2017, s. 307; Çelik, 2023, s. 6) olarak sıralanmıştır. Ayrıca Okur (2011), öğretmen adaylarının özetleme becerisi üzerinde yaptığı çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının orta, sınıf öğretmeni adaylarının zayıf düzeyde olduğunu ortaya koymuştur (s. 117). Çelik (2023), ise Türkçe öğretmeni adaylarının özetleme stratejilerini bilmediklerini tespit etmiştir (s. 153). İlgili araştırmalar neticesinde öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini bilmemesi öğrencilerin de

öğrenememesine sebep olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin metin özeti çıkarırken metnin ilk, orta ve son bölümlerinden birkaç cümle alarak özetleme yapmaktadır (Temur, 2015, s. 141). Bu da metin özetlemenin yanlış bir bakışla ele alındığını ortaya koymaktadır.

Ortaokul öğrencilerine yönelik olarak verilen özetleme stratejileri eğitiminin özetleme başarısına, özetleme öz yeterlik algısına, özetleme tutumuna etkisine bakılan bu araştırmada özetleme stratejilerini öğrenen öğrencilerin özetleme başarısının, özetleme öz yeterlik algısının ve özetleme tutumunun farklılaşıp farklılaşmayacağına bakılmıştır.

Kaliteli, sorunsuz bir özetleme yapabilmek için özetleme stratejileri en önemli araç olarak görülmektedir (Ülper ve Okuyan, 2010). Çetinkaya, Şentürk ve Dikici'nin (2020) yaptığı araştırmada öğrencilerin özetleme stratejilerini kullanım sıklığı ile özetleme başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur (s. 592). Bu araştırmada da özetleme stratejisi eğitimi alan deney grubunun özetleme başarısı açısından kontrol grubuna göre anlamlı fark elde ettiği anlaşılmıştır (bk. Tablo 5). Elde edilen bu sonucun alan yazınına desteklediği görülmektedir. Harris, Graham ve Mason (2006) strateji kullanımının zayıf ve iyi olan öğrencilerde olumlu etkiler ortaya koyduğunu vurgularken Çetinkaya, Şentürk ve Dikici'nin (2020) "Özetleme Stratejilerinin Kullanımı ve Özetleme Başarımı Arasındaki İlişki" adlı araştırmalarında özetleme stratejilerinin kullanımının özetleme başarısı ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Benzer vd. (2016) ise yaptıkları çalışmada metin özeti yazma stratejisi alan öğrencilerin özetleme başarılarının arttığını vurgulamaktadır. Diğer taraftan Benzer, Karadağ ve Evci (2021) 7. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada özetleme stratejilerinin kullanımının özetleme başarımının arttırdığını vurgulamaktadır. Çelik (2023), özetleme yapmada en önemli unsurun nasıl özetleme yapılacağına gösterilmesi olduğunu ifade ederek özetleme stratejilerinin yazma eğitimindeki yerini öne çıkarmıştır (s. 266). Çelik ve Doğan (2024) ise yaptıkları deneysel araştırmada Öz Düzenlemeli Strateji Gelişimi öğretim modelinin özetleme başarısını arttığını, geliştirdiğini ifade etmektedir (s. 204). Görüldüğü gibi alan yazınındaki araştırmalar da strateji öğretiminin özetleme başarısını olumlu yönde etkilediğini vurgulamaktadır.

Öz yeterlik inancı öğrencilerin öğrenme ve başarılı olmalarını etkileyen bir kavramdır (Schunk, 1989). Bandura (1995) ise öz yeterliği, hedefe ulaşmak ve başarı elde edebilmek için gereken yolları organize etme ve uygulama yeteneklerine olan inanç olarak tanımlamaktadır (s. 3). Öz yeterlik; öz düzenleme, öğrenme stratejileri, motivasyon ve tutum gibi pek çok kavramla karmaşık bir ilişkiye sahiptir (Bandura ve Wood, 1989; Schunk ve DiBenedetto, 2021). Söz gelimi motivasyon, tutum, öğrenme stratejileri öz yeterliliği doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkileyen kavramlardır. Araştırmalar öğrenciler öğrenirken öz yeterlik inançları doğrultusunda uygun stratejiler kullanırlarsa hedeflerine ulaşmada daha başarılı olacaklarını vurgulamaktadır. Dolayısıyla özetleme öz yeterlik inancı özetleme başarısını destekleyebilmektedir. Bahçıvan (2020) özetleme öz yeterliğini bireyin özetleme yapma amacıyla okuma ve özet metni oluşturma gibi işleri başarılı bir biçimde gerçekleştirebileceklerine ilişkin kanısı olarak tanımlamıştır.

Araştırmanın özetleme öz yeterlik algısı sonuçlarına göre deney grubu aldığı özetleme stratejileri eğitiminin sonucunda kontrol grubuna göre gelişmiş olsa da anlamlı farklılık elde edememiştir (bk. Tablo 5). Bu sonuç Bandura'nın (1995) öz yeterliğin doğrudan ve dolaylı yaşantılardan, sözel iknadan ve fiziksel-duygusal durumlardan etkilendiği düşüncesiyle paralellik göstermektedir. 7. sınıf öğrencilerinin almış olduğu özetleme stratejisi eğitimi ve bu çerçevede yapılan özetleme uygulamaları doğrudan yaşantı boyutunda ele alınmaktadır.

Özetlemede elde edilen doğrudan yaşantı öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarını geliştirmiştir. Buna ilave olarak Bahçıvan ve Çetinkaya (2021), ortaokul öğrencilerinin (6, 7 ve 8. sınıf) özetleme başarıları ile özetleme öz yeterlik algıları ve özetleme tutumları arasındaki ilişkinin orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak 7. sınıf öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algısının diğer sınıflara nazaran daha düşük olduğu da ifade edilmektedir (s. 156). Sonuçlara bakıldığında özetleme öz yeterlik algısı sonuçlarının Bahçıvan ve Çetinkaya'nın (2021) özetleme öz yeterlik algısı sonuçları ile örtüştüğü anlaşılmaktadır. Bunun yanında aynı araştırmada özetleme tutumuna yönelik sonuçlar incelendiğinde özetleme tutumu başlığında her iki araştırma birbirini desteklemektedir. Bahçıvan ve Çetinkaya (2021), çalışmalarında özetleme tutumunun sınıf seviyesi arttıkça azaldığını da ortaya koymuştur (s. 156). Bu çalışmaya paralel olarak bulgulara göre öğrencilerin özetleme tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı (bk. Tablo 5) anlaşılmaktadır. Araştırmanın bu yönüyle alan yazınına desteklediği ifade edilebilir.

Eğitimde başarıyı etkileyen en önemli duyuşsal faktörlerden birisi de tutumdur. Tutum kişiye özgüdür, yaşantılara dayalı olarak oluşur, davranışın kendisi değil; ortaya konacak davranışa zemin hazırlayan ve bilişsel, psikolojik boyutları olan, kolayca değişmeyen ve değişimi zaman isteyen (Smith, 1971, s. 82) bir kavramdır. Tutumun hem duyuşsal olması hem de zamana bağlı olarak değişebilme özelliği bu araştırmanın da sonuçlarını etkilemiştir. Tablo 5'e bakıldığında deney ve kontrol grubunun özetlemeye yönelik tutumlarında ön testten son teste anlamlı bir farklılık ortaya koymadığı anlaşılmaktadır. Araştırmanın uygulama süresi göz önüne alındığında öğrencilerin özetlemeye yönelik tutumlarının anlamlı bir farklılık oluşturacak derecede değişmesinin beklenmemesi gerekir.

Sonuç itibarıyla yapılan bu araştırmada özetleme stratejileri öğretimi özetleme başarısını ve özetleme öz yeterlik algısını olumlu yönde etkilerken özetleme tutumuna aynı etkiyi göstermediği görülmüştür. Bu çerçevede ortaokul öğrencilerinin özetleme becerisinin zayıf olduğu, geliştirilmesi gerektiği, öğretmenlerin özetleme stratejilerini bilmesinin önemli ve değerli olduğu alan yazınına dayalı olarak ortaya konulmuştur.

Beyanlar

Yazarın Katkıları: Birinci yazar %60, ikinci yazar %40 katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Açıklaması: Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Bu araştırmada, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurul Başkanlığının 03/05/2024 tarihli toplantısında alınan 2024/04 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyallerin Kullanılabilirliği: Çalışmadaki veriler etik kurallar dâhilinde atıf yapılarak kullanılabilir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazarlar, bu makalenin oluşturulmasında yapay zekâ (YZ) araçlarını kullanmadıklarını beyan etmektedir.

Kaynaklar

- Aktaş, E. ve Bayram, B. (2017). Ortaokul öğrencilerinin okuduğunu anlamada özetleme stratejilerini kullanma becerilerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(1), 346-360. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.3787>
- Ateş, N. T. (2023). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okuma kazanımları açısından değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 147-163. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1252794>
- Aydın, Y. (2024). Özetleme stratejileri eğitiminin 7. sınıf öğrencilerinin özetleme başarısına etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 388-412. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1209494>
- Bahçıvan, H. K. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin özetleme başarıları ile özetlemeye yönelik tutumları ve özyeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No: 639173) [Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi-Niğde]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bahçıvan, K. ve Çetinkaya, G., (2021). Ortaokul öğrencilerinin özetleme başarıları ile özetlemeye yönelik tutumları ve özyeterlik algıları arasındaki ilişki. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 137-162. <https://doi.org/10.33400/kuje.907447>
- Bandura A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies, In *Self-Efficacy in Changing Societies* (Ed. A. Bandura), Cambridge University. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527692.003>
- Bandura, A. ve Wood, R. (1989). Effect of perceived controllability and performance standards on self-regulation of complex decision making. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 805-814. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.5.805>
- Benzer, A., Karadağ, K. ve Evci, B. (2021). Ortaokul öğrencilerine strateji öğretiminin özet yazma becerilerine etkisi. *Millî Eğitim Dergisi*, 50(230), 259-278. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.681263>
- Benzer, A., Sefer, A., Ören, Z. ve Konuk, S. (2016). Öğrenci odaklı bir araştırma: Metin özeti yazma stratejisi ve puanlama anahtarı. *Eğitim ve Bilim*, 41(186), 163-183. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2016.4603>.
- Bulut, P. (2013). *İlköğretim 5. sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin özetleme stratejilerinin değerlendirilmesi: Türkçe dersi örneği*. (Tez No: 328866) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bulut, P. (2017). The effect of primary school students' writing attitudes and writing self-efficacy beliefs on their summary writing achievement. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(2), 281-285. <https://doi.org/10.26822/iejee.2017236123>
- Bulut, P. ve Akyol, H. (2014). Summarizing strategies of the primary school 5th grade students and teachers. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 36-48. <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.165>
- Chen, Y. ve Su, S. (2012). A genre-based approach to teaching efl summary writing. *ELT Journal*, 6(6), 184-192. <https://doi.org/10.5430/wjel.v11n2p95>
- Çelik, Ö. (2023). *Öz düzenlemeli strateji gelişimi öğretim modelinin Türkçe öğretmeni adaylarının özetleme becerisine etkisi*. (Tez No. 785550) [Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Çelik, Ö. ve Doğan, Y. (2024). Öz düzenlemeli strateji gelişimi öğretim modelinin Türkçe öğretmeni adaylarının hikâye edici metinleri özetleme becerilerine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 12(1), 184-210. <https://doi.org/10.16916/aded.1373869>
- Çetin, Ö. ve Bulut, K. (2020). 8. sınıf öğrencilerinin dinlediği ve okuduğu bilgilendirici metinleri özetleme becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 665-697. <https://izlik.org/JA69WD38UG>
- Çetinkaya, G. ve Dikici, A. (2023). Özetleme öz yeterlik algısı ölçeğinin geliştirilmesi. *Diyalektolog Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (32), 13-33. <http://dx.doi.org/10.29228/diyalektolog.68896>
- Çetinkaya, G. ve Polat Demir, B. (2017). Özetlemeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlik çalışması. (Ed. H. Ülper), 9. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı bildirileri* içinde (s. 206-221). Pegem Akademi.
- Çetinkaya, G., Şentürk, R. ve Dikici, A. (2020) Özetleme stratejilerinin kullanımı ile özetleme başarımları arasındaki ilişki. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 583-600. <https://doi.org/10.31464/jlere.763574>
- Çıkrıkçı, S. S. (2008). İlköğretim öğrencilerinde özetleme becerilerinin gelişimi. *Dil Dergisi*, (141), 19-35. https://doi.org/10.1501/Dilder_0000000096
- Deneme, S. (2009). İngilizce öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihleri. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 5(2), 85-91. <https://izlik.org/JA58WB84HH>
- Deniz, K., Tarakçı, R. ve Karagöl, E. (2019). Okuma kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 688-708. <https://doi.org/10.16916/aded.569153>
- Dilidüzgün, Ş. (2013). Ortaokul Türkçe derslerinde okumadan özet yazmaya. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 47-68. https://doi.org/10.1501/Egifik_0000001294
- Eyüp, B., Stebler, M. ve Uzuner, S. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının özetleme stratejilerini kullanmadaki eğilimleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 22-30. <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423875348.pdf>
- Fidan, D. ve Gerçek, Ş. (2017). 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda ve ortaokul Türkçe 5. sınıf ders kitabında özetleme becerisi. (Ed. O. N. Akfırat, D. F. Staub ve G. Yavaş), *Current debates in education* içinde (s. 293-310). IJOPEC.
- George, D. ve Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A simple guide and reference. 11.0 Update (4th ed.)*. Allyn & Bacon.
- Harris, K. R., Graham, S. ve Mason, L. H. (2006). Improving the writing, knowledge, and motivation of struggling young writers: Effects of self-regulated strategy development with and without peer support. *American Educational Research Journal*, 43(2), 295-340. <https://doi.org/10.3102/00028312043002295>
- İpek, O. ve Ensar, F. (2022). Özetleme becerisiyle ilgili araştırmalar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 617-647. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1165002>
- Karadağ, Ö. (2019). Türkçe ders kitaplarında yer alan özetleme etkinlikleri üzerine bir değerlendirme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 469-485. <https://doi.org/10.16916/aded.449294>
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel.

- Karatay, H. ve Okur, S. (2012). Öğretmen adaylarının öyküleyici ve bilgilendirici metinleri özetleme becerileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 399-420. https://jasstudies.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=936818363_karatayha_lit_okursema_399-420.pdf&key=26249
- Karatay, H., Güngör, H., Bolat, K. K.ve Okur, S. (2013). 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Özetleme Becerileri. (Ed. C. Demir ve H. Parlakyıldız), *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'e Armağan* içinde (s. 277-298). Akçağ.
- Kaya, K. ve Kurudayıoğlu, M. (2023). Türkiye’de anlama göstergesi olarak özetleme: Öğretim programı, ders kitapları ve öğretmenler. *Eğitim ve Bilim*, 48(216), 161-184. <https://doi.org/10.15390/EB.2023.12132>
- Kintsch, W. ve Van Dijk, T. A. (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, 85(5), 363-394. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.85.5.363>
- Korkmaz, İ. (2018). Sosyal öğrenme kuramı. (Ed. B. Yeşilyaprak), *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretim* içinde (s. 246-269). Pegem Akademi.
- Kula, S. S. (2018). *Karşılıklı öğretim tekniğinin ilkökul öğrencilerinin okuduğunu anlama, öğrenme kalıcılığı ve öz yeterlik algısına etkisi*. (Tez No: 524686) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi- Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Okur, S. (2011). *Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersi öğretim araçlarındaki okuma metinlerini özetleme becerileri*. (Tez No. 304284) [Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Bolu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özbay, Ö. ve Seferoğlu, S. S. (2023). Artırılmış gerçeklikle beraber özetleme stratejisi kullanmanın öğrencilerin bilişsel yük ve başarısına etkisi. *TRT Akademi*, 8(17), 144-173. <https://doi.org/10.37679/trta.1208221>
- Özçakmak, H. (2015). *Türkçe öğretmeni adaylarının not alarak dinlemede özetleme stratejilerini kullanma becerileri*. (Tez No: 1007608) [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Schunk, D. H. & DiBenedetto, M. K. (2021). Self-efficacy and human motivation. In *Advances in motivation science* (Ed. A. J. Elliot), (pp. 153-179). Elsevier Academic. <https://doi.org/10.1016/bs.adms.2020.10.001>
- Schunk, D. H. (1989). Self-efficacy and achievement behaviors. *Educational Psychology Review*, 1(3), 173-208. <https://doi.org/10.1007/BF01320134>
- Smith, A. N. (1971). The importance of attitude in foreign language learning. *The Modern Language Journal*, 55(2), 82-88. <https://doi.org/10.2307/321854>
- Soysal, M. (2006). *Eyvah kitap*. Güneşli.
- Sulak, S. ve Arslan, Ş. (2017). Investigation of 4th grade primary school students' level of usage of summarizing strategy. *The Journal of Limitless Education and Research*, 2(1), 63-77. <https://doi.org/10.29250/sead.292372>
- Susar Kırmızı, F. ve Akkaya, N. (2011). İlköğretim özetleme stratejilerinin kullanımına ilişkin nitel bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 267-277. <https://izlik.org/JA74TS47EU>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson Education.

- Temur, T. (2015). Yazılı anlatım. (Ed. T. Temur ve A. Çakıroğlu), *Etkinliklerle yazılı ve sözlü anlatım* (3. Baskı) içinde (s. 3-157). Pegem Akademi.
- Ülper, H. (2011). Özetleme becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlikler: ders kitapları temelinde bir araştırma. (Haz. D. Günay, Ö. Fidan, B. Çetin, F. Yıldız), *Türkçe öğretimi üzerine çalışmalar*. İzmir.
- Ülper, H. ve Arıca Akkök, E. (2010). The effect of using expository text structures as a strategy on summarization skills. In *Handbook of curriculum development* (Ed. L. E. Kattington), (s. 303-328). Nova Science.
- Ülper, H. ve Okuyan, F. (2010). Quality of written summary texts: an analysis in the context of gender and school variables. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1057-1063. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.149>
- Van Dijk, T. A. & Kintsch, W. (1983). *Strategies of discourse comprehension*. Academic.
- Westby, C., Culatta, B., Lawrence, B. & Hall-Kenyon, K. (2010). Summarizing expository texts. *Topics in Language Disorders*, 30(4), 275-287. <https://doi.org/10.1097/TLD.0b013e3181ff5a88>
- Yazıcı Okuyan, H. ve Gedikoğlu, Y. G. (2011). Öğretmenlerce üretilen yazılı özet metinlerin niteliksel özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 1007-1020. <https://izlik.org/JA86LP96EF>

Extended Abstract

Teaching summarizing strategies is crucial for effective summarization. Summarization is closely linked to comprehending the intended meaning of a text. Therefore, summarizing emerges as an important skill for students to acquire. Summarizing is a skill that impacts not only comprehension but also academic achievement. Kintsch and Van Dijk (1978) presented a basic model for summarizing. This model includes the principles of deletion, generalization, and restructuring from the source text to create a summary text.

Numerous studies highlight the weakness of students' summarizing skills in our country. Studies have revealed that students generally make numerous summarizing errors, including failure to use appropriate abbreviations, failure to distinguish important information, failure to write in their own words, and incorporating extraneous information. The primary sources of these errors are attributed to teachers' and prospective teachers' inadequate knowledge of summarizing, students' inadequate practice with summarizing, and the inadequacy of Turkish textbooks in teaching summarization.

As is well known, various studies have shown that self-efficacy (Bandura & Wood, 1989; Schunk & Dibenedetto, 2021) has a complex relationship with concepts such as motivation and attitude. In summarizing studies, self-efficacy emerges as a student's ability to understand a text, utilize summarizing strategies, and summarize the text without being overwhelmed by the notion that writing a summary is difficult.

Attitude, on the other hand, is individual and is formed based on experience; it is not the behavior itself, but rather the cognitive and psychological dimensions that pave the way for the behavior to be exhibited. It is not easily changed and takes a long time to change (Smith, 1971, p. 82). Students with positive attitudes are more enthusiastic about learning activities, while those with negative attitudes may not only fail but also lose their desire for future success.

Self-efficacy perception and attitude, which are thought to influence summarization, are also closely related to summarization success. Indeed, a student with low self-efficacy may not achieve sufficient success in summarizing. Therefore, when the results of various studies (Çelik & Doğan, 2024; Aydın, 2024; Özbay & Seferoğlu, 2023) are examined, it is stated that students who received summarization training had higher self-efficacy perception, attitude toward summarizing, and summarization success scores than students who did not receive summarization training.

This study is important because it supports research in literature emphasizing the affective aspect of summarizing and enables the study of informative texts in terms of summarizing skills. Therefore, the primary purpose of the study was to examine the effects of teaching summarizing strategies to middle school students on summarizing success, perceptions of self-efficacy for summarizing, and summarizing attitudes. To this end, the following questions were sought:

1. Is there a significant difference between the summarizing success, perceptions of self-efficacy, and attitudes of the students in the experimental group before and after the implementation of the summarizing strategies training?
2. Is there a significant difference between the pretest and posttest scores of the students in the control group regarding their summarizing success, perceptions of self-efficacy for summarizing, and summarizing attitudes?
3. Is there a significant difference between the pretest and posttest scores of the experimental and control groups regarding their summarizing success, perceptions of self-efficacy for summarizing, and summarizing attitudes?

The research method is a pretest-posttest quasi-experimental design with a control group. The sample group of the study consisted of 106 7th-grade secondary school students studying at a public school in the central district of Düzce province during the 2023-2024 academic year. The sample group was determined based on group equivalence based on the pretest results before the experimental procedure.

The “Summarization Strategies Rating Scale”, the “Summarization Self-Efficacy Perception Scale”, and the “Summarization Attitude Scale” were used as data collection tools in the study. After determining the students who would form the experimental and control groups, a pretest was administered to determine group equivalence. In this pretest, the “Summarization Strategies Rating Scale” was used to measure the summarization success of a total of 106 students, 53 in the experimental group and 53 in the control group. After group equivalence in terms of summarization success was established, the other scales to be used in the study were administered as pretests. A total of eight summarization strategies were then taught to the experimental group: three in the first week, three in the second week, and two in the third week. A text summary was written after each of the three strategies. Thus, a total of three text summarization exercises were conducted throughout the experimental process.

After the summarization strategy instruction was completed, a post test was administered. The text used in the pretest was reapplied to both groups, resulting in summary texts. The other scales were then administered as posttests, concluding the data collection phase of the study.

All data obtained within the scope of the study were analyzed using the IBM SPSS Statistics 27 package program, and the significance (p) value was taken as 0.05 in all analyses. It was accepted that there was statistical significance in the analysis findings where the p value was less than 0.05, otherwise it was accepted that there was no statistical significance.

When the results of the study were examined, it was seen that the experimental group ($\bar{x}=3.806$) had a higher meaning in the **Self-Efficacy Perception Scale** post-test scores than the control group ($\bar{x}=3.633$), but this difference was not statistically significant ($p>0.05$). Similarly, the **Attitude Scale** post-test results did not show a significant difference between the experimental ($\bar{x}=3.476$) and control ($\bar{x}=3.354$) groups ($p>0.05$). On the other hand, it was observed that the experimental group ($\bar{x}=55.058$) displayed a significantly higher performance than the control group ($\bar{x}=44.692$) in the **Summarization Achievement** post-test scores ($p<0.05$).

In conclusion, while teaching summarizing strategies positively impacts summarizing success and perceptions of self-efficacy, it has been observed that it does not have the same effect on summarizing attitudes. In this context, the literature demonstrates that middle school students' summarizing skills are weak and need to be improved, and that it is important and valuable for teachers to learn and understand summarizing strategies.